

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

Tractatus XIII. De Principum Christianorum Foederibus cum Turcis, &
Hæreticis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

Pontifices & Reges, qui concesserunt, & acceperunt titulum Regium: nam isti non petierant à Pontifice titulum Regium spiritualem; sed temporalem; & ipsi hunc non illum concessere, ut patet, apud Scriptores, qui narrarunt exempla superius allata.

13. Et quidem, ut obseruat Schulcken, in *Apologia pro Bellarm. c. 6. fol. mibi 273.* multi, qui antea Duces, & Comites erant, fuerunt postea à Pontificibus Reges creati; ut Reges Poloniae, Bohemiae, Siciliae, & alij. Ergo titulus ille Regius, temporalis est non spiritualis; nam transire faciebat Comites & Duces in Reges.

14. Et quidem Veneti, teste Petro Iustiniano *lib. 7. de rebus Venetis*, cum à Tribunitia ad Ducalem dignitatem Rempublicam transferre voluerunt, certum est, quod non intenderunt petere, & accipere à Deodato Pontifice Anno 613. indulgentias, & iubilaeum, ut vult Caramuel, sed titulum Ducalem temporalem, quem à Pontifice obtinuerunt & possident. Et quando Innocentius IV. ut obseruat Matth. Paris *anno. 1248.* per Legatos suos missos in Noruegia pro auxilio habendo contra Fredericum: Hacconi eius Prouinciae Principi titulum misit Regium, dicendum est contulisse ei titulum Regium temporalem, & non spiritualem, nam alioquin opinor quod ab illo Principe nulla auxilia militaria pro indulgentiis obtinisset. Itaque, si obseruantia sublequuta declarat, quid in concessione veniat; & omnem tollit dubietatem, ut latè ex alijs probat Surdus *conf. 349.* per totum, cum in Ecclesia semper fuerit vltus, ut Pontifices per indirectam, quam habent potestatem in temporalibus, titulum Regium temporalem Principibus bene meritis concedant: sequitur ciciendam prorsus esse Caramuelis sententiam, Et

licet alioquin ego veneret doctrinam & ingenium amicissimi viri, tamen magis de beo veritati, ac Summorum Pontificum authoritati.

15. Sed quia in hoc tractatu incidit sermo de titulo Regi Alphonso Portugalliae Duci concessio à Sede Apostolica, obiter non deseram adnotare, doctissimū & amicissimum Nicolaum Fernandes de Castro in *Portugal. conuencida c. 2. sect. 1. & segg.* probare, dictum Alphonsum Henriquez ab Alphonso Septimo Rege Leonis Castellae, ac Imperatoris totius Hispaniae, tanquam eius Vassallum, & Feudatarium Regium titulum prius impetrasse, ut testatur Rodericus Sancius *Hiss. p. 1. c. 14.* Genuit, inquit, ex ea filium, Alphonsum Henriquez nomine, quem Rex Castellae primo Ducem Portugalliae creauit; mox volente Rege titulum Regis assumpsit. Et Horatius Tursellinus in *Epitome Historiarum ab orbe condito lib. 8. in Conrado IV.* sic asserit. Alphonsus Dux Lusitaniae, Eboram Urbem Regiam, Vlyssiponem, aliaque Lusitaniae oppida de Sarracenis recepit: inde caelesti viso, oblataque Crucifixi specie erectus, & ab Exercitu Rex salutaris, cum Ismaele, aliisque Sarracenis Regibus acie conflictit, diuinaque ope hostem profligauit. Itaque victoris ingens, ab Alphonso Reges Castellae, cuius Beneficiarius erat, Rex Lusitaniae appellatur. Ita ille, qui latè & solide ut semper solet, probat per recognitionem Alphonsi Henriquez erga Sedem Apostolicam, & huius patrocinium erga eundem Alphonsum, non ablatum fuisse directum dominium, neque ius vassalagij, quod Alphonsus Septimus Rex Leonis, & Castellae habebat in dictum Alphonsum & Lusitaniam. Potuit igitur Alphonsus titulum Regium obtinere, & à Rege Leonis & Castellae, & simul à Summo Pontifice.

TRACTATUS XIII.

DE

PRINCIPVM
CHRISTIANORVM
Fœderibus cum Turcis, vel Hæreticis.

RESOLVTIO PRIMA.

An supposita iustitia belli, licitum sit Principibus Christianis inire fœdus cum Infidelibus, vel Hæreticis, pro mutuo auxilio exhibendo? Et opinio affirmatiua proponitur. Ex part. 10. tr. 2. addit. Ref. 1.

PRIMA opinio affirmat. Ita Oldradus *conf. 71.* Decianus *vol. 3. conf. 20.* Panormitanus in *c. Quod super de voto.* Mathæus de Afflictiis de *fœdus tit. de Pace iure firmandas, ver. Conuenticula, n. 32.* Corletus de *Potestate Regia, p. 4. q. 33.* & alij quos citat & sequitur Aponte *vol. 1. conf. 131.* n. 79. Valenzuela *tom. 1. conf. 99. n. 10.* Fabius de Anna *conf. 17. n. 17.* Farinacius *Prax. q. 125. n. 90.* Salzedus de *leg. Politic. lib. 3. cap. 3. num. 23.* Christianus Hiebenthal in *Collegio politico, Exercit. 14. q. 6.* Emanuel Themo *tom. 1. decis. 89. n. 20. & segg.*
Tom. I X.

2. Probatur Primò, hæc opinio; nam quod quilibet ad tutelam sui corporis facit, iuste fecisse existimatur, *leg. ut v'm. 3. ff. de Inst. & Iur.* Sed princeps ad sui tutelam Infidelium, & Hæreticorum opera vitur; ergo iuste ab illo fieri dicendum est. Secundò ita arguunt. Quouis modo virtute, dolo & insidijs inimicos repellere, ac propulsare possumus, *cap. Vilem 22. q. 2. & cap. Dominus 23. q. 2.* Ergo Infidelium, & Hæreticorum quoque opera uti concessum erit. Tertium argumentum est; fideles possunt in iusto bello Infidelibus suppetias ferre, *caus. 11. quast. 3. cap. Iulianus, quast. 4. & cap. Imperatores.* Igitur pari iure Infideles possunt à fidelibus in auxilium vocari, vbi bellum iustum extiterit: Hucque trahunt factum Pauli, qui à Tribuno milites petiit, quorum auxilio feruaretur illæsus, *Act. 23.* Quin ipsius Dei exemplum proponunt, qui in vlciscendis Iudæorum peccatis Gentium ministerio vsus est, *cap. de iur. iur. 8. Hinc notandum est. 23. quast. 5.* Quarto loco adducunt exemplum Sacrae Scripturae; Abrahami

R I 2 scilicet

scilicet, qui cum Aner, Eschol, & Mambre Gentilibus fœdus sanciuit, eosque secū duxit in bellum, *Gen. 14. v. 13.* Dauidis qui cum Hiram Rege Tyri amicitiam cōtraxit, *1. Reg. 5. v. 1.* Salomonis qui cum eodem Hiram pacem, & fœdus inuit, *cap. 5. v. 12.* & affinitate coniunctus fuit Pharaoni Regi Ægypti, *1. Reg. 1. v. 1.* Idque fœdus cum Romanis & Spartiatis Simon Summus Sacerdos renouauit, *1. Machab. 14. v. 18.* cum seq. Hjs addunt Iustiniani Imperatoris, qui cum Persis fœdus peti iussit, *leg. 2. Cod. de offic. Præf. Æli Prætor. Africa, & leg. 4. Cod. de Commer. & mercat.*

3. Nec obstat, vt ait Bocerus, tract. de Bello, c. 6. n. 16. quod Christianis consortium, & communio cum Infidelibus vlla esse non debeat, *cap. sup. 28. q. 1.* Hoc enim intelligendum est, partim de consortio spirituali, non politico, & ciuili, vt arguit perspicue, *cap. Ecce 23. q. 4. & cap. non licet. 1. q. 1.* partim de non necessaria communione, & conuersatione, & minime de consortio necessario, quale est quod belli necessitas extorquet, argumento exempli Machabæorum, cum infidelibus Romanis fœdus constituentium, *1. Machab. cap. 8.*

RESOL. II.

Proponitur Secunda Opinio negatiua, videlicet non posse Principes Christianos inire fœdera cum Turcis, vel Hæreticis. Ex part. 10. tract. 2. addit. Ref. 2.

§. 1. **S**ecunda opinio negat, & illam latè defendit Sacheranus in particulari disputatione, impressa post suas decisiones, Pedemontanas num. 11. & seqq. late infra in Fernandus Pizarrius in vita Ioannis Pizzari cap. 7. obser. 2. quibus adde Reinhardum Honnig in Theatro Politico part. 1. cap. 5. n. 100. Petrinum Bellum de re milit. p. 2. tit. 17. Magerum de Aduocat. armata cap. 7. num. 100. & seqq. Theodorum Reinkink tract. de Regimine seculari, & Ecclesiast. lib. 3. clas. 3. cap. 2. num. 63. & seqq. Albericum Gentilem de iure Belli lib. 3. cap. 19. Arumam in auream Bullam, disc. 6. Thesi 7. Cochier in Thesaur. Polit. aphor. lib. 2. cap. 11. Mancinum de iure Principatum lib. 6. c. 18. Calistum Ramirez de lege Regia §. 26. n. 65. Hermanum Hoffen de iure publico, & priuato p. 3. per. 2. q. 10. Io. Althusius in polit. cap. 34. num. 51. & alios penes Nicolaum Myserum in addit. in Rumelinum ad auream Bullam, p. 2. dissert. 4. Thesi 35. Probatur hæc opinio ex Dei prohibitione, *Exod. 23. v. 32. & cap. 34. v. 32. & c. 34. v. 12.* Caue, inquit, ne vnquam cum habitatoribus terræ istius iungas amicitias, ne sint offendiculum in medio tui. Non feries cum eis pactum, *Deuter. 7. v. 3.* Nec Iudæorum vllum fuit cum Samaritanis commercium, *1o. 4. vers. 9.* & Paulus 2. *Corint. 6. vers. 14.* & seq. ita præcipit. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? In ipso fœdere inter eos, cum quibus inicitur societas quædam amoris, & voluntatis communicatio est. At quis amer in eos, qui ipsius Christi, & membrorum eius iurati sunt hostes? Adde quod reprehendantur à Prophetis Dei, qui cum impiis percusserunt fœdera. Ita Afa Rex Iuda ob fœdus inuitum cum Benhadado Rege Syriæ corripitur 2. *Paralip. 16. vers. 7.* & Iosaphat ob contractam amicitiam cum impio Achabo; 2. *Paralip. 19. v. 2.* itemque cum Ochozia. 2. *Paralip. 20. v. 37.* Aconiti ea natura est, teste Plinio, lib. 2. cap. 2. vt etiam contactu noceat; ita infidelium, &

Sap. conten-
tis in hac
Ref. magis
late infra in
Ref. 4. §. Di-
co secundo.
vers. Vnde, &
seq. & in
Ref. 5. per
totam.

Hæreticorum conuictis protinus inficit, si vel tantillum cum illis commercij habere incipias. Serpente namque vitia, & in proximum quemque transiunt; & contactu nocent, vt inquit Seneca de tranquillitate animi cap. 7. Ergo huius periculi euitandi causa, profusus ab eiusmodi auxilio abstinendum est: præsertim cum hoc periculum, concernens animæ salutem, maius sit altero, concernente res temporales. Et ideo de Hæreticis loquens D. Cyprianus in Epistola ad Cornelium, sic ait: Nulla cum talibus commercia, nulla conuiuia, nulla colloquia misceantur, simulque ab illis tam separati, quam sunt illi ab Ecclesia.

RESOL. III.

Tertia opinio assertur, conuictis Principibus Christianis inire fœdera cum Turcis, vel Hæreticis, in summa necessitate. Ex part. 10. tract. 2. addit. Ref. 3.

§. 1. **T**ertia opinio, vt obseruat Dominicus Puaronus in Bulla Cœnæ c. 7. ver. ad Saracenos, Turcas, &c. num. 17. & seq. & Daniel Otterus in disser. Politico. iuridica de iure publico c. 11. aliud temperamentum, ac medium quoddam inueniasset enim tunc incunda esse fœdera cum infidelibus, ac Hæreticis; cum summa ingruit necessitas, hostiumque crudelitas; nec alia ratio euadendi se offert, ita tamen vt caueatur, ne, vel nobis, vel hostibus nostris periculum afferatur in Religione, & quantum denique fieri potest, cito, & bono modo dimittantur. Ita tenet, & ex multis probat Doctus Iuriscoñsultus Petrus Gonzalez de Salzedo tract. de lege polit. lib. 3. cap. 3. num. 23. cui adde Melchior Iupium quaestione politica 74. Henricum Hanonium in dissertatione politica 13. num. 5. & Christophorum Besoldum in Dissertat. de iure fœderum cap. 4. num. 3. Felinum, Ioannem Andream, & alios, quos citat Mancinus de Iuribus Principatum, lib. 6. capit. 17. Confirmatur hæc opinio ex vi, & efficacia necessitatis: nam neque iure diuino, neque humano, necessitati lex ferri potest. Traquell. de rect. signag. §. 26. gloss. summa 9. & seqq. vbi ad multis, more suo, prosequitur, Hieronymus de Cenall. in spec. Opin. commun. q. 906. num. 50. & sequentibus. Gellius 1. obseru. 101. num. 6. 7. 8. Crauetta conf. 1. pro gener. num. 8. & seqq. Vembecius conf. 40. n. 28. Nam de iure diuino occidere aliquem fas non est. Si tamen aliquis in necessitate constitutus cum moderamine inculpata tutela aggressorem interficiat; in legem diuinam delinquere non putatur. Sic videmus, Dauidem famis necessitate ductum, comedisse panes propositionis, quos non nisi Sacerdotibus comedere fas erat 1. *Sam. 21. vers. 6.* *Marc. 2. vers. 25.* Vbi ipse Saluator id recenset, & approbat. Pariter in Sacris legibus, Iudæos, quibus belligere non licebat die Sabbati, eadem die bella gessisse, vt se defenderent 1. *Machab. capit. 2. vers. 41.* De iure humano communis est traditio, necessitatem facere licitum quod aliàs erat illicitum, argum. cap. si nulla, eiusd. 23. q. 8. Huc pertinent rationes, & axiomata Doctorem, quæ de necessitate adducuntur quod necessitas sit ingens telum, nulli subiectum legi, ipsa legem faciens, cap. remissionem vers. sed. Notandum causa 1. q. 1. c. scilicet. c. quando de consecrat. dist. 7. Ideoque quod necessitate urgente sit culpabile non est, ad limina causa 30. q. 1. Cuius rationem inquit, & reddit D. Thomas, & ex eo Hieronymus de Cauall. in specul. commun. opin. quaest. 906. num. 53. quia lex debet esse de possibili, cap. erit autem dist. 4. vbi dicitur: Erit autem lex honesta, iusta, possibilis. Necessitas verò supponit impossibile quoddam;

quoddam; & ideo semper habet dispensationem annexam, propter quam non subditur legi, maxime quando tractamus de periculo, vitæ vitando, & patriæ salute conservanda. Hoc autem casu, illud dicitur impossibile, quod sine interitu Reipublicæ, aut vitæ periculo fieri non potest, leg. *Nepos Proculo, ff. ne verb. sig. leg. Anus, ff. de iur. Dot.* Cum verò impossibile sit impossibilitate iuris Patriam deserere, vitam suam, suorumque periculo, & crudelitati hostis exponere; ideo, ne ad hoc cogatur Magistratus, licitum erit cum infideli fœdus ferire; quod extra necessitatis casum, esset illicitum. Nam propter necessitatem ea conceduntur, quæ ipsa quodammodo natura negavit, per ea, quæ notat *Tasius in Parat. ff. de Commun. divid.*

RESOL. IV.

Auctoris, & Theologorum opinio firmatur; nempe ex sui natura non esse illicitum inire fœdera cum Turcis, vel Hæreticis; tamen ratione circumstantiarum in praxi vix unquam talia fœdera esse incedenda? Ex part. 10. tract. 2. addit. Ref. 4.

§. 1. Quæ hucusque retuli, sunt placita Iurisperitorum circa præsentem quæstionem, sed ego Theologorum vestigiis inherendo, quid sentiam, sequentibus assertionibus demonstrabo.

Dico igitur primò, per se, & ex natura rei licitum est inire fœdus cum infidelibus, & Hæreticis, implorando eorum auxilium, in bello iusto, etiam contra fideles. Ratio est, quia infideles possunt ex se suscipere iustum bellum contra quoscumque hostes; ergo possunt etiam alios iurare in iusto bello contra quoscumque hostes; ergo licitum est ab iis petere, ut nos iurent in iusto bello. Et confirmatur primò, quia actus iustitiæ, loquendo præcisè ex natura rei, potest ab omnibus tam fidelibus, quam infidelibus exerceri: gerere iustum bellum, vel iurare in iusto bello est actus iustitiæ; ergo potest ab omnibus exerceri. Secundò, quia in iusto bello licitum est uti subsidio equorum, elephantorum, & aliorum brutorum animalium; ergo etiam hominum infidelium. Tertio licitum est in iusto bello præbere auxilium infidelibus contra fideles; ergo licitum est etiam ab eis petere auxilium, cum sit par ratio. Antecedens patet exemplo Davidis, qui auxilium præbuit Achis Regi Philistinorum contra populum Israel. 1. Reg. 28. & 29. Videatur *ibid.* Abulensis, cap. 18. quæst. 5.

2. Dicendum est itaque licitum esse Principi Catholico convocare infideles, & Hæreticos, & illorum opera uti ad debellandos Hostes, adversus quos gerit bellum iustum. Probat. Quia actio illa debellandi Hostes, iusta est, ergo iustum erit illi cooperari: ergo vocare alios, ut cooperentur non est illicitum. Quod verò, qui vocantur, infideles sint, & Hæretici non reddit per se loquendo cooperationem inhonestam: nam infidelitas non depravat omnes actiones: adhuc enim possunt infideles operari bene, aut certe non malè in iis, quæ ad infidelitatem non spectant, aut cum illa non annectuntur, ut non connectitur bellum.

3. Sed dices hæretici sunt excommunicati; ergo non licet Catholicis cum illis agere. Si autem ad eorum exercitum vocarentur, necessariò, verbis, & actionibus communicarent. Respondeo primò, hæreticos (excepto vno, vel altero) non esse excommunicatos nominatim, sed in generali: non teneri autem nos ad vitandum excommunicatos in generali post Con-

cilium Constantiense, de quo in materia de Excommunicatione. Secundo, licet teneremur vitare illos, tamen excommunicatos; id solum haberet locum, quando non esset nobis necessaria, aut utilis communicatio; ut affirmant Doctores in eadem materia. Quare eo ipso, quòd Principi Catholico necessarium, aut vile esset uti opera hæreticorum ad bellum: non obstat excommunicatio. Et ita omnia, supradicta docent Martinus Becanus in *Apologia veteris testamenti cap. 17. quæst. 6. Valentia tom. 3. disp. 3. quæst. 16. punct. 2.* Petrus Binsfeldius de *inimicis, & damno dat. cap. 8. concl. 17.* Molanus de *fide Hæret. servan. lib. 1. cap. 20. & 21.* Zipæus de *iudice lib. 4. cap. 11. num. 2.* Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 12. num. 6.* Bañez in 2. 2. *D. Thoma 9. 40. art. 1. dub. 3.* Suarez de *Bello, disp. 3. sect. 7. num. 25.* Turrianus in 2. 2. *tom. 1. disp. 90. n. 2.* Coninch. de *Bello disp. 31. dub. 7. n. 102.* Caspensis in *curso Theologico, tom. 2. tract. 17. disp. 7. sect. 1. num. 19.* Sylvius in 2. 2. *quæst. 40. art. 1. Quaritur 2.* & alij statim citandi. Vnde in hoc sensu puto locutos fuisse Auctores primæ opinionis affirmatiæ in principio positæ.

4. Dico secundò, licet, ut probatum est non sit illicitum per se, & absolute inire fœdus, & aduocare in auxilium belli iusti milites infideles, & hæreticos; tamen per accidens, & ratione circumstantiarum ordinariæ, & generaliter hoc est illicitum, & gravissimum peccatum; nam suboriri solet maximum scandalum in Republica Christiana ex aduocatione infidelium, & hæreticorum ad castra Christianorum. Deinde etiam ipsis, qui infideles, & hæreticos vocant in auxilium, regulariter cedit in malum; non enim servant iura belli, nec reverentiam exhibent locis Sacris; sed omnia prophanant; & captivos ducunt infantes, ut eos apostatate faciant; & aliis plurimis calamitatibus omnia perdunt. Et in hoc sensu explicandi sunt DD. secundæ sententiæ negatiæ quos supra adduximus. [Vnde ego constantiter assero, quòd si bellum sit inter Principes Christianos, vix unquam contingere poterit, ut infideles in eorum auxilium admittant, præferim eos, qui sunt manifesti Catholici nominis hostes: quales sunt Turcæ, & hæretici, quoniam semper timeri debet nimia horum crudelitas, & prophanatio Templorum, ac rerum Sacrarum, & Virginum violatio.] Et ita docet Lorca in 2. 2. *D. Thoma, sect. 3. disp. 51. num. 4.* Grano in 2. 2. *controversia 3. tract. 12. quæst. 4. sect. 6. num. 56.* Molina de *Iustitia tom. 1. tract. 2. disput. 102. n. 5.* Malderus in 2. 2. *quæst. 40. art. 1. dub. 6.* Villalobos in *summa tom. 2. tract. 5. difficult. 9. n. 3.* Becanus *opus, de fide Hæreticis servanda, lib. 2. cap. 7. n. 4.* Gordonus in *summa lib. 6. quæst. 19. cap. 9. num. 19.* Freytas de *Imperio iusto Asiatico c. 13. n. 52.* Coninch. & Sylvius *vbi supra, cum aliis.* Et vtinam hoc experientia miserabilis non patefaceret.

5. Vnde ad terrorem Principum Christianorum, non deseram hic apponere exemplum Francisci Primi, Regis Galliæ, de quo Georgius Schonborner in *Politica lib. 4. cap. 41.* sic ait: (Franciscus Galliarum Rex sic potens, ut cum potentissimo Orbis Imperatore dimicaret de Orbe, & vna veraque cura sit complexus universos suos, ut lis fuerit in Gallia, debeat nè illi plus Mars, aut Minerua, nobilitas, an plebs; miles, an Mercator, Tantus Hæros videtur summæ felicitatis apicem attingisse, nisi moriens exelamasset, Perij, heu perij, quod volui esse fœderatus ei, qui hostis est Christiani nominis. Cardinali Guisio suggerenti consolatione ex Sacris litteris. Omnis, inquit, misericordia mihi clausa est, qui ut Æmuli mei, vel gloriam infuscarem, vel vindicarem iniuriam, fœdus pepigi cum Turca, & Christianorum capita, tamquam armenta ad Mahometanam servitutem vivos;

§§. seq. quæ hic est infra Ref. etiam 9.

Sup. in Ref. 2. huius tractatus.

vidensque passus sum abigi. Non puto has voces esse desperantis sed extremè potius dolentis. Sanè præter bellum, quod florentissimam Galliam exercuit, aliis etiam modis ad penam tractus est Franciscus. Posteritatem illius videmus extinctam. Henricus filius in publico spectaculo factus est Orbis spectaculum; Nepotes, dolor, Bellum, venenum, cultellus, ita breui absumpsit omnes, vt vna eademque ætas Valesiam gentem viderit, & summam, & propter fædus Turcicum nullam.] Hucusque Schonborner. Quod etiam notarunt post illum Philippus Hæno-nius *disf. polit. 13. n. 5. litter. A* Melchior Iunius in *quest. polit. 74. Arumæus ad auream Bullam discurs. 6. Thes. 7.* Peinhardus Koningh in *Thes. polit. part. 1. cap. 5. num. 82.* Carpouius in *legem Regiam Germanorum cap. 6. sect. 3. num. 8.* Daniel Ottonus in *Dissertatione Iuridico Politica de Iure publico cap. 11.* Christophorus Befoldus in *Synopsi Politica doctrina lib. 1. p. 1. cap. 11. num. 7.* Andreas Magerus de Aduocacia Armata *cap. 7. num. 121.* & Martinus Rumelinus ad auream Bullam Caroli I V. *p. 2. diff. 4. n. 35.* Et de dicto foedere Francisci cum Solimano faciunt mentionem Bañez in *2. q. 40. art. 1. dub. 3.* Theodorus Reinkingk de Regimie sæculari, & Ecclesiastico *lib. 2. class. 3. cap. 3. num. 69.* Hermannus Goehausen, *de iure publico. & priuato p. 2. Per. 2. quæst. 10.* Genebrardus in *Chron. lib. 14. an. 15.* Bescarius in *Com. Rer. Gallic. libro 23. num. 22.* Bulengerius in *Histor. lib. 2. fol. 53.* & alij vbi supra; quos hic ad satietatem omnes adducere, volui; nam Auctor Anonymus *Vindictarum Gallia num. 23.* ausus est negare fœdus Francisci Galliarum Regis cum Solimano; ô impudentia!

6. Sed mira res, quòd mors Francisci tam terrificam non terrefecerit Henricum II. eius filium: nam post eius obitum statim ipse fœdus cum Solimano Turcarum Imperatore etiam contraxit contra Carolum V. vt obseruat Arumæus ad auream Bullam *discurs. 6. capit. 15. Thes. 8.* Et huius fœderis transumptum per extensum apponit Euerardus à Weihein Penniculum fœderatum *lib. 2. cap. 1. fol. mibi 230.* & Georgius Praudlaches in *Historia Pœficationum Austro Hispano Galliearum cap. 9. fol. mibi 51.* Quod quidem ego sine stoma cho legere nob potui: & ided rectè, vt testatur Arumæus *vbi supra*, & Carpouius vbi supra in *legem Regiam Germanorum, capit. 6. sect. 3. num. 22.* Cancellarius Gallie, Henrico quantumuis petente, fœdus illud consignare noluit; sigillum non in hunc usum sibi creditum asserens. Itaque cum Carolus Gallie Rex, cognomento Simplex, velle se cum Nortmannis ethnicis inire fœdus; eorumque auxilio bellum gerere in consilio haberet, rectè Fulco Archiepiscopus Rhemensis Sacerdotali constantià ei restitit, grauissima epistola scripta, quam recitat Frodoardus *lib. 4. cap. 5.* vbi inter alia scribit. *Quis non expauescat, vos inimicorum Dei amicitiam velle, ac in eadem, & ruinam Christiani nominis Pagana arma, & fœdera suscipere detestanda? Nihil enim distat vtrum, quis se Pagani societ, an, abnegato Deo, Idola colat?* Et sane Carolus quandiu Fulconis consilia securus est, Deum habuisse adiutores; è contra post aliquot annos infidelium opera vtentem, vna cum libertate Regnum perdidisse, testatur Baronius *sub anno 923.* Quod etiam obseruauit Befoldus in *Dissertatione de fœderum Iure, cap. 4. num. 1.* Et ideo Vgo Grotius *de Iure Belli lib. 2. cap. 15. num. 11.* asserit, quod esset optandum hodie, vt Principes in animum admitterent liberam, & piam vocem dicti Archiepiscopi Fulconis, Carolum Simplem admonentis.

* *

*

RESOL. V.

Magis explicatur nostra sententia, & Doctorum auctoritate fulcitur? Ex part. 10. tract. 2. addit. Rel. 5.

§. 1. **V**erùm ex superius dictis appetè patet, ea non solum procedere quando infideles, & hæretici aduocantur in auxilium fidelium; sed etiam, è conuerso, quando fideles militarent in auxilium infidelium, & hæreticorum, etiam supponendo iustitiam belli; Et ideo rectè, stantibus his, quæ superius probata sunt, Petrus Marchant. in suo *Tribunali Sacram. tom. 2. tract. 6. tit. 3. quæst. 1. dub. 4. fol. 343.* statuit has duas propositiones: Quod vbiicumque periculum imminet salutis, aut peccati mortalis in fide, & moribus, siue obseruantia mandatorum Dei in militibus, vel communis tuinæ fidei Catholicæ, Templorum, &c. non liceat Catholicis Regibus, & Principibus subsidium mittere Principibus infidelibus, nec militi Catholico in talibus castris, militare. Similiter non licere Regi Catholico, siue Principibus Hæreticum militem auxiliarem adhibere, si per istos Ecclesiæ aliquid damnum inferatur, & credant se id prohibere non posse; non enim facienda sunt mala, vt eueniant quæ opinamur bona. Pericula autem, ait Marchant. quæ in huiusmodi militia ferè ex natura infidelitatis, vel hæreseos sequuntur, sunt. Quod apud infideles, vel hæreticos exercitum Religionis Catholicæ non sit liberum; ita vt Sacerdos, Capella, ordinaria Religionis Catholicæ exercitia, ne quidem inter legiones Catholicas habeantur, aut permittantur: vt modò in Holandia: in qua, etsi Legati Regum, & Principum domi, Religionis suæ exercitum habeant; nihilominus in exercitu, vbi sunt Gallorum Regimina, & Legiones, nullus Sacerdos, aut Capella, aut exercitum Religionis Catholicæ admittitur. Vnde nescio quid exculare possit Reges Catholicos, vt cum certo animarum periculo possint humanum subsidium præferre saluti subditorum; vbi Sacramentorù Pœnitentiæ, Eucharistiæ, extremæ Vnctionis, & aliorum medicorum, quæ tum necessaria; tum multà vtilia sunt, omnis illis copia deest.

2. Imminet periculum respectu fidelium, contra quos bellum geritur; dum ipsi subsidiis armorum Catholicorum opprimuntur in exercitio fidei Catholicæ, & Religionis, & in salutaribus operibus: templa non modo vastantur, sed sacrilegis operibus addiuntur; sacra violantur; Sacerdotes exulant, Virgines Deo sacræ vi opprimuntur; in Oppidis, & Ciuitatibus, in quibus à principio Christus, & fides Catholica floruit, plantatur Synagoga Satana: Nec excusatio illa prophana aliquid concludit; quod Catholicus miles id non intendat, quod per accidens id fiat, quod status politicus id attendere non debeat. Quis enim potest intentionem diuertere ab eo, quod data victoria certò, & infallibiliter fit, & fiet Principe, aut Republica hæretica vincente etsi non necessario physica necessitate; neque enim per accidens in re morali fieri dicuntur, quæ certo sunt, & consequuntur; Minus status politicus salutis statum, & Dei aras euertere, aut anteire debet, cum omnis potestas, sicuti à Deo est sic Deo subici necessario debeat.

3. Imminet periculum ratione prauæ conuersationis, & permixtionis perfidiæ hæreticæ cum vera Religione: Vnde, si non heretici, qui tamen sic conuersantur, vt plurimum sunt Athei, quæ pericula, & si non tot, nec tam magna; frequenter tamen eueniunt; siue cum Regum infidelium aduersus infideles est bellum, si Catholici milites suæ Religionis exercitiis vacare publicis in castris non permittantur: Siue, cum

cum Principes Catholici milites hæreticos, & infideles ad sua castra admittunt: nisi enim certa disciplina eos coerceat, etiam quæ fidei Catholicæ sunt non raro conculcant, & hæc omnia docet Marchant. ubi supra. Et quia Codex huius viri docti non ita facile invenitur, ponam etiam id, quod asserit in *Tractat. 2. tit. 2. sect. 6. quæst. 3. dub. 1. fol. 105.* sic itaque ait. Dicant quicquid volunt in hac Politici huius temporis, qui materiam status à materia fidei separare tentant. Vbi enim actiones ex circumstantiis certè concomitantibus hæresi coniunguntur, speculationes suas mihi suppeditant, sed Praxis illas coram Deo, & Christo Iesu condemnat: Deus enim non irridetur. Explico exemplo, quod ipso experimento vidimus: Præstamus, inquit auxilium, & arma hæreticis in materia civili, & status, seu Politicæ, Hæresi non fauimus. Hæresis enim à materia status secermitur. Propositio speculationi concludit, si cum vniuersalibus, & Idæis Platonis in cornu Lunæ remaneat: Dic, age dum, mihi; Hæretico contra Catholicum auxilium præbes in materia status, & Politicæ, quem scis, & experitis, quocumque suis armis, & tuis auxiliariis Copiis pertingit, Christum, Ecclesiam, Fidem Catholicam aut expellere, aut perdere; Synagogam Satanae introducere, Tempia Sacra profanare, Sacerdotes fugare, aut opprimere: quin imò in tuis propriis Copiis auxiliariis, Sacerdotes, & Exercitium Catholicæ Religionis non permittere. Separa mihi ista in praxi: & cum illa sic certè, & infallibiliter contingant; vnum ab alio actu remoue, & intentionem tuam salua, si potes, eorum Deo, & hominibus. Quod si philosophari velis, agnosce: Quod qui scienter, & deliberate ignem in domum iniicit quo se it infallibiliter arsuram, incendiarij culpam etiam coram iudice quolibet non enadet, & si allegaret milles se non intendisse domum comburere. Agnosce, quod qui scienter applicat causam, ex qua infallibiliter, & certè, & si non necessario effectus sequitur: effectus illi imputandus sit. Aut permittit, vt ardentem facem turæ barbæ applicem cum intentione non comburendi. Si Theologos consulas, qui aliter fortè respondeant; Atrioi sunt, & Pythones è ventre loquentes, non Theologi. Hæc Marchant, Frustra igitur asserimus causas dari, ob quas Reges fœdera cum hæreticis contrahant, illisque faucant; auxiliaque mittant Principibus, non quia hæreticis, sed quia principibus bellum, vt credunt, aliàs iustum gerentibus; in quo gerendo, si quid aduersus Religionem comitatur; esse id extra suam intentionem asserunt, atque contingere per accidens. Hoc argumentum ex superius dictis reicitur: & solide refellit illud nouissime doctus, & amicissimus Zipræus in *Indice lib. 4. cap. 11.* & in hiatu Cassani obstructo *lib. 3. cap. 3.*

RESOL. VI.

An Principes, inuendo fœdera cum Turcis, vel Hæreticis, incidant in censuram Bullæ Cœnæ, vel saltem peccent mortaliter? Ex part. 10, tr. 2. addit. Ref. 6.

§. 1. Nec aduersus superius dicta valet dicere posse aliquos Principes fauere hæreticis, non vt hæretici sunt, sed tantum in materia civili, & politica, & idè in censuram Bullæ Cœnæ non incidere si quis eorum faueat Hæretico, non tanquam Hæretico, sed affectu à liquo humano, aut temporali, vt docet Toletus *lib. 1. cap. 19.* Sayrus de *Censur. lib. 3. cap. 5. num. 3.* Farinacius de *Hæresi, quæst. 1. & 2. n. 132.* Sanchez in *Somma lib. 2. c. 10. n. 5.* Bonacina *disp.*

2. de *Censuris, q. 5. punct. 3. n. 2.* Non inquam hoc valet dicere, sed contrarium sentiendum est, quia si auxilium impendis hæretico, cedens necessariò in hæresis fauorem, absolutè vis in executione hæresi illius fauere, quia fauor hæresis omninò consistit in illo auxilio præstito, neque impeditur ex alia vniuersaliori intentione, si eam fortè habeas: ergo verè dicendus es fauere hæretico, vt hæreticus est, quoties faues, illius hæresi. Secundò probatur ex variis textibus in tit. de Hæreticis in quibus solus fauor hæretico factus, cedens in fauorem hæreticæ prauitatis, at edicitur, vt fauoriam Hæresis constituat, neque alia intentio formalis requiritur. Cõstat hoc ex *cap. accusatus, §. Sacerdotes de Hæreticis in 6.* Vbi Sacerdotes, & alij Clerici impediunt Inquisitionis officium, compesci possunt tanquam fautores hæretici, cum non sit dubium, inquit textus, eos, ipsa facere in fauorem hæreticæ prauitatis. Item ex *cap. commissi*, vbi conferens beneficium hæretico cognito, etiam si consanguineus sit, priuatur beneficiis, & alias penas incurrit. Et idem est de recipiente ab hæretico, ex *cap. Quicumque*. Quia in his fauor hæresi præstat, etiam si non animo vltimatè, & formaliter illi fauendi fiant. Neque Doctores, quos allegat Sanchez, intentionem ipsius probant: solum enim dicunt necessarium esse ad fauoriam, vt hæretico faueas, vt hæreticus est: quod abudè præstat, quoties vis auxilium cedens in fauorem hæresis, illi præstare: vis enim tunc illi fauere, vt hæreticus est, etiam si non faueas illi, quia est hæreticus, sed quia est consanguineus. Et hæc omnia tenet, & docet Suarez de *fide disp. 24. sect. 1. num. 9.* & post illum Caltrus Palaus *tom. 1. tract. 4. disput. 3. punct. 5. num. 9.*

2. Sed dato, & non concessio quod in casu de quo loquimur, Principes non inciderent in censuras Bullæ, finitè tamen dicendum est peccare contra præceptum naturale: nam ad peccatum contra id, quod debeo Religioni Catholicæ, parum refert quod ego agam ex affectu contra fidem, si tamen ago id quod cedit contra fidem. Sicut ad peccatum iniustitiæ parum refert, quod non auferam alienam pecuniã ex effectu iniustitiæ, si tamen ex alio fine v.g. gula, vel auaritiæ eam aufero, idem enim nocuum in infero Catholicæ Ecclesiæ, quando faueo, & conseruo hæreticos ex affectu lucri, Amicitia, ac quando ex affectu erga hæresim: ergo in vtroque casu pecco grauitèr contra præceptum naturale quo debeo protegere Catholicam Religionem.

3. Nec obstat, si dicant se defendere, & fouere hæreticos, vt hac ratione caueant sibi, & tueantur se à Principe aliquo Catholico potentiori: hoc, inquam, non satisfacit, quia bonum commune Religionis; est ordinis valde superioris: ratio autem politica est multò inferior; quæ cum tanto Ecclesiæ Catholicæ detrimento non debet attendi. Docent enim Lessius *lib. 2. de Iustitia cap. 9. dub. 8. numer. 41.* Marquez in *Gubern. Christi lib. 1. cap. 8.* Cuença de sui defensione *lib. 4. quæst. 1. num. 13.* & Theologi communiter hominem prinatum qui à Principe iniuste inuaditur, non posse in sui defensionem Principem occidere, si ex morte Principis sequatur magnum Reipublicæ detrimentum, quia damnum illud publicum debet præferri iacturæ propriæ vitæ, Docent etiam Lessius *ibid. 9. num. 60.* & alij passim, non posse aliquem defendere se ab iniusto aggressore, si non potest aliter occidere aggressorem, nisi occidendo simul obiter infantem non baptizatum, quia salus spiritualis illius pueri debet anteponi iacturæ meæ vitæ corporalis. Videant nunc Principes, an debeat præferri ratio quadam politica, & timor humanus, quæra fingimus, iacturæ temporalis futuræ, detrimento

Sup. hoc infra in Ref. 7. 8. Et non deieram, & in tom. 5. tr. 12. Ref. 21. §. Notandum est, prope finem à vers. Ex his inferatur.

Sup. hoc in tom. 8. tr. 5. Ref. 17.

Et sup. hac occasione aggressoris in tom. 8. tr. 5. ex doctrina Ref. 18. signanter §. Sed ego cursum in fin.

detrimento præfenti, certo, & communi Religionis Catholicæ: cuius bonum est adeo superius, ut debeat etiam cum iactura nostræ vitæ procurari.

4. Nec est iusta causa excusationis, si quis iudicet id expedire ad suum statum augendum, aut conservandum; eò quod ea ratione minuat Æmuli sui potentiam; nisi prius probet suum statum pluris esse Religione Christiana; ac salute, tot milium animarum, atque adeo Christi sanguine, quo illæ emptæ sunt. Quod optimè observavit individualiter Coninch. *disp. 31. de bello dub. 7. n. 102.* Hurtadus de Mendoza *vol. 2. disp. 169. section. 9. §. 78.* Caspensis in *curfu Theologico tom. 2. tractat. 17. disputat. 7. sect. 1. num. 13.* ergo, &c.

RESOL. VII.

An Summus Pontifex possit sub consensu prohibere Principibus, ne bellando supradicta fœdera cum Turcis, vel Hæreticis contrahant?

Idem est si bono spirituali Ecclesia expediat, Principes desistere ab aliquo bello. Ex part. 10. tract. 2. addit. Refol. 7.

§. 1. **V**erum, si pro coronide huius disceptationis aliquis curiosus inquirat, an possit Pontifex Principibus prohibere, ne bella gerant, de quibus supradictum est illicita esse; & illi teneantur obedire Respondeo cum *Dualio in 2. 2. tract. de Charitate quest. 16. art. 2.* & alijs: quod licet absolute in materia bellorum dicendum sit Principes Christianos nõ posse ex iustitia ad Tribunal Pontificis vocari, cum in eos Pontifex potestatem temporalem non habeat sed tantum spirituale: & posse quidem inuitare, & monere ipsos Principes ad pacem; & aliquando se benignè tamquam Arbitrum, seu potius amicabilem Compositorem, ut aiunt, offerre, aut se interponere, non autem ut Iudicem se in ipsos constituere; adeo ut si se ipsum, iudicem constitueret, non teneretur Princeps à bello, quod iam est aggressus, aut quod paratus est aggredi, abstinere: Tamen hoc non obstante, firmandum est, si bellum, de quo loquimur, vergeret in damnum Catholicæ Religionis, posse Pontificem inhibere Principibus, ne amplius illud gerant. Et ita novissimè firmat Columbus de Hierarchia Angelica, & humana. *Bossius in moral. lib. tom. 1. part. 1. §. 30. n. 1068.* & idem docet *Dicastillus de Iustitia lib. 2. tract. 1. disp. 10. dub. 16. §. 4. num. 329.* ubi sic ait: [Non licet Bellum, imo erit contra charitatem debitam bono communi, si quis putet minuendam esse Religionem Christianam, & inde euasuros, superiores, & potentiores Ecclesiæ hostes; timeaturque nostra inuasuros, & occupaturos, in his enim casibus debet Princeps Christianus læsus cedere suis commodis, ne Religio ita graviter patiatur ad idque præstandum compellere potest Pontifex etiam sublata iuris bellandi facultate.] Ità ille. *Vide etiam Anguianum de legibus lib. 2. cap. 17. n. 79.* & me citato *Bordonum in Consil. Regul. tom. 2. ref. 66. num. 34.* Sotum in *4. disp. 25. quest. 2. art. 1. concl. 4.* Et ideo *Ioannes VVigers in 2. 2. D. Thome qua. 40. art. 1. dub. 1. num. 22.* optimè sic ait: Dicendum Principes Christianos absolute non teneri saltem ex iustitia ad Pontificis Iudicium causas suas referre, quamdiu ipse non interposuerit auctoritatem suam, exigente hoc spirituali bono fidelium, & Ecclesiæ: non enim directè in temporalibus, vel in temporalium administratione, aut gubernatione subduntur Pontifici; sed tantum indirectè, quatenus id necessarium est ad spirituale bonum Ecclesiæ, & ad fidei, ac Religionis

Sup. hoc in
Ref. not. seq.

conservationem. Quod si in vim indirectæ huius potestatis Pontifex ex iusta consideratione malorum quæ in spiritualibus impendent Ecclesiæ, & fidelibus, interponat se, & causam ad se reuocet, inhibendo, bellum; tenebuntur Partes audire, & obedire; alioquin non tantum peccabunt, sed etiam iniuste bellabunt aggressores; qui noluerint acquiescere, atque adeo ad reparationem damnorum, quæ ex bello sequutura sunt, obligabuntur. Hæc *Wigers;* cui adde *Castrum Palaum, Suarez, Valentiam, Coninch, Hurtadum, & Lorcam,* quos ego citavi in *part. 6. tract. 4. refol. 2. asserentes,* quod si bono spirituali Ecclesiæ expediat Principes desistere ab aliquo bello, posse Papam præcipere, & illos per excommunicationem terretre, ut à bellando desistant, licet ad evitanda maiora mala necesse sit, ut Pontifices in hoc aliquando prudenter dissimulent, ut observat *Bossius in mor. tom. 1. p. 1. tract. 1. §. 30. num. 1044.* *Freytas de Imperio Asiatico, cap. 7. num. 5.* *Cunus de Indis Relett. §. num. 3. prop. 3.* *Villalobos in Summa tom. 2. tract. 5. diff. 4. num. 7.* & *Molina de Iustitia tom. 1. tract. 2. disp. 102.* Itaque, ut receptui canam ex omnibus superius dictis in hac disceptatione, concludendum est. Primo, quod licet secundum se non sit illicitum Principibus Christianis inire fœdera cum infidelibus, & hæreticis, vocando illos in bello iusto etiam contra Christianos, tamen praxim hæc sententiæ vix deducti potest propter scandala eorum, experientia teste. Secundo, graviter peccare Principes, qui sine affectu ad hæresim, sed propter alios fines politicos, & humanos præstant auxilium Republicæ, vel Principibus hæreticis, iis circumstantiis, quibus ea de causa necesse est Hæresim maiores vires accipere cum gravissimo Catholicæ Religionis detrimento.

2. Verum in fine huius Tractatus, pro reverentia & affectu quem debeo erga Catholicos Reges meos, in eorum defensionem non graviabor apponere id quod posset aliquis dicere, Inuicissimum scilicet *Carolus V.* fuisse usum in suo exercitu Germanis hæreticis, & fœdus contraxisse cum *Henrico VI III.* Anglorum Rege hæretico, & Ecclesiæ hoste insensibilissimo. Deinde nostris temporibus visum est *Chalotici* exercitibus *Philippi III.* & *IV.* ac *Ferdinandi II.* Imperatoris adiunctas fuisse hæreticorum copias. Respondeo enim breviter, *Carolus V.* *Philippum III.* & *IV.* cum *Ferdinando II.* licet exercitibus suis hæreticos coniunxisset, quia non est reprehendendus Princeps Christianus, qui sibi subditis infidelibus, aut hæreticis in bello vitur. Quandoquidem, & illi ratione subiectionis tenentur pro Republica tuenda pugnare, & Princeps iure Dominij eorum operam valet expetere: alioquin multi hodie piissimi Principes, quia ditionem hæresibus in quinatissimam habent, reprehendendi essent, quod in exercitibus suis hæreticos tolerarent, cum tamen nequeant aliter pugnare. Et ità ex his rationibus optimè asserit *Dominicus Pueronius in Comment. ad Bullam. Cæna. cap. 7. §. ad Saracenos, Turcas, &c. num. 17. fol. mibi 393.* non esse reprehendendum *Carol. V.* & alios ubi supra: quod hæreticis Germanis sæpius in bello vli fuerint. De fœdere autem inito à *Carolo V.* cum *Henrico VIII.* libet mihi apponere hic verba *Patris Hurtadi de Mendoza* sic asserentis, *vol. 1. de fide disp. 76. sect. 4. §. 159.* Ad exemplum *Caroli V.* Regis Hispaniæ, qui *Cæsarianas Aquilas* adiunxit *Anglico Leonis,* inito fœdere cum *Henrico Octavo hæretico,* tunc publicè denunciato, respondeo, id effectum Numine providente, ut qui *Turcico gladio* ceciderat baptizatos, hæretico puniretur flagito. Nec Hispanus opera

opem tulit Anglo, sed cum ipse bellum iustum gereret cum Francisc. foederato cum Turca; Carolus in auxilium vocavit hæreticum, quia tunc nihil curabat de hæresi prædicanda in Gallia, sed de fruendis voluptatibus in Anglia. Ita Hurrad. Adde etiam supradictis, quod Imperatores, & Reges Austriaci semper vsi sūt auxilio hæreticorum, sed non in magno numero, & ea lege, ne quid in Catholicorum Religionem molerentur: & poterant supplicio compesci. Vnde hæc, ratione Julius Secundus, cum Bononiæ anno 1671. obideretur ab exercitu Gallorum & Ferrariensium excepit paucas cohortes Turci equitatus, missas à Venetis, quia ope, & exercitu Ferdinandi Regis Catholici, & aliorum poterant cohiberi.

3. Nota quod post hæc scripta peruenierunt ad manus meas Disputationes Theologicae in 2. 2. D. Thomæ sentent. 5. Cursus Theologici Patris Roderici Atriagi, qui à nobis superius dicta breuiter confirmat: sic itaque assertit. *disp. 43. sect. 2. num. 44.* Tertia circumstantia est, vt Princeps fidelis non iuret infidelem, v.g. Turcam, hæreticosve pugnantes contra fideles: etiam si illi infideles, & hæretici habeant politice iustū bellum contra Catholicos Ratio huius est manifestata: nam eo casu non agitur causa adiuvandi nisi valde remota aliunde autem per illud subsidium cooperatur Princeps Catholicus ad euerzionem fidei, ad Templorum, Virginum, Monialium profanationem, ad innumera mala aliaque scelera patranda, qualia Turca, & hæretici in Christianos exercent. O vtinam nostris oculis, auribusque tam multa eiusmodi exempla huius temporibus non occurrerent! Qui autem ex Principibus sic iuuantibus hæreticos, aut ex Consiliariis id suggerentibus præsumet se coram æquissimo, & rigidissimo Dei Iudicio sufficientem exculationem exhibiturum, si dicat, feci id, ne ille Princeps Catholicus esset me gloriosior, aut ne forte vnam miseram aliquando Ciuitatulam mihi eripere posset, aut vi Cotonom Imperij mihi aliquin non debitam (esto debitam) meo capiti imponerem. Hucusque Atriaga.

4. Et non deseram etiam hic apponere verba Eminentiſſ. Cardinalis Lugo, qui nostram sententiam superius firmatam, more suo, doctè, & solidè defendit *Tract. de fide disp. 25. sect. 1. num. 12. cum seq.* vbi sic, ait: Ego nunquam credere potui, nomine fautoris hæretici ab Ecclesia in his decretis intelligi solum eum, qui fauet hæretico quia hæreticus est: hoc enim esset confundere hæreticos, & fautores hæreticorum. Quis enim nisi sit hæreticus, fauet hæretico, quia hæreticus est: Aut quomodo potest esse motuum fauendi hæresi quando hæresis ipsa non placet, sed reprobat? Quod etiam docent expressè Toletus Vgolinus, Sayrus, & Farinacius cum aliis apud Suarez dicta *sect. 1. num. 8.* Et videtur colligi satis clarè ex verbis Martini V. in Bulla contra errores Wicleffi, & Ioannis Hus, & habetur post vltimam sess. Concilij Constantiensis, vbi postquam de credentibus eos. errores dixit, subiungit de fautoribus eorum, his verbis: Receptatores quoque fautores, & defensores huiusmodi pestiferarum personarum, quæ erroribus ipsis crediderint, nec fauore, aut contemplatione errorum ipsorum, sed forte carnalis amoris causa, vel occasione alias huiusmodi personas receptauerint, præter penas ab vtroque iure talibus inflictas per Iudices competentes, tanta severitate penarum, in tam enormi scelere vltionem accipiant, quod cedat cæteris in exemplum. Vbi non solum penas auget, sed supponit vtroque iure penas impositas iam esse huiusmodi receptatoribus, & fautoribus, licet non errorum contemplatione, sed carnalis amoris causa, vel alia occasione id faciant.

Communis etiam loquendi, & sentiendi modus id suadet, quia quando leges prohibent sub graui pena Bannitorum, vel Assassinatorum receptionem, non loquuntur certè de iis solis, qui eos idèd recipiunt, quia banniti, vel scelerati sunt, & quia eis scelera placent, sed de iis qui scelera recipiendo fouent, quacumque alia intentione id faciant: idem ergo est sensus huius prohibitionis, ne faueat hæresi, quacumque intentione id fiat. Ratio verò a posteriori esse potest, quia lex ad casus, qui communiter contingunt, ordinatur, non ad casum metaphysicum, & rarissimè contingentem. Quod autem Catholicus hæretico faueat, quia hæreticus est, vix vnquam contingere potest, nec aduocatus Catholicus defendet hæreticum, quia hæreticus est, sed propter lucrum, quod ex patrocinio sperat, & sic de aliis. Contra hæreticos verò, qui hæreticis fauent quia hæretici sunt, parum necessaria erat ea lex, & extensio censura ad fautores hæreticorum, cum iam excommunicatione, & aliis pœnis tenerentur ob hæresim propriam. Extensa ergo est hæc censura ad fautores, etiam si non sint hæretici: ad fautores, inquam, quales communiter esse solent, qui fauent hæreticis, vt hæreticis, non tamen quia hæretici sunt. Confirmarique potest, quia eodem tenore, & eadem clausula excommunicantur in eadem Bulla Cœnæ fautores hæreticorum, & eorum libros legentes, qui de religione tractant, vel hæresim contineant. Certum autem est, ad incurrendam hanc censuram, non requiri, quod Catholicus legat librum hæretici, quia Auctor est hæreticus, rarissimè enim id contingit; sed sufficit si curiositatis causa, vel ob eruditionem, vel ex alia causa librum legat, ergo in eodem sensu intelligi debet fauor hæreticorum prohibitus. A priori verò ratio esse potest ex dictis, quia ille qui fauet hæretico, ita vt id redundet in hæresim ipsius fauorem, verè fauet hæretico, vt hæretico, cum fauor reduplicetur supra ipsam hæresim, cui fauetur, & quæ ex illo fauore robur ac vitam accipit: ergo in sensu formalissimo est fauor hæreticorum: Sicut illa est formalissima causa calidi, quæ producit in subiecto calorem, & ille est auctor & causa Sanctorum, qui causat in illis sanctitatem, & iustitiam: ille ergo est propriissime fautor hæreticorum, qui fauet hæresi, à qua dicuntur hæretici. Hæc omnia *Card. de Lugo, qui postea n. 17.* ponit hanc regulam vniuersalem, quod quando ex fauore hæreticis dato resultat graue damnum religioni, & fidei, quatenus hæresis, & hæretici potentiores redduntur vt Ecclesiæ resistant, & alios peruertant, etiam si illud hæresis incrementum non intendatur, sed permittatur, non excusatur à peccato mortali, atque adeo nec à censura. Vnde ex his omnibus vide, Amice Lector, nostra sententia quam sit validissimis rationibus firmata, ac Doctorum Virorum auctoritate fulcita.

APPENDIX
AD SUPERIOREM
TRACTATUM.

In qua agitur de quibusdam fœderibus civilibus cum Turcis, vel Hæreticis.

RESOL. VIII.
An dicta in Superiori Tractatu obſtent, ne possint licite Principes inire fœdera, vt vocant, civilia cum Turcis

els, vel aliis Infidelibus circa inducias, & Treugas, aut Commerciorum causa, vel propter securitatem navigationum, itinerum, &c.?

Et an talia fœdera possint iniri à Principibus laicis, inconsulto Summo Pontifice?

Et an Principes laici non possint inire fœdera cum Turcis vel Hæreticis permittentibus libertatem conscientia vel exercitium falsæ fidei etiam in causis urgentibus absque licentiâ Pontificis? E part. 10. tr. 2. addit. Ref. 8.

Secūda.

§. 1. **P**ro elucidatione, & resolutione huius dubij, assero, Primò cum Granado in 2. 2. contr. 1. tract. 2. §. 10. num. 1. & aliis vbi infra, communicationem civilem, & merè humanam cum infidelibus non baptizatis, & non subditis specialiter potestari Ecclesiæ, certum esse non esse per se malam, aut prohibitam iure naturæ vel diuino; nam quantum est ex iure Diuino, permittit S. Paulus 2. Cor. 7. omnem communicationem civilem, & merè humanam vnus coniugis fidelis cum alio infideli, dummodo sit ex omni alio capite sine iniuria fidei; permittit etiam conuersari cum idolatris, & cum illis manducare, quicquid apponitur: dummodo non sciatur immolatum esse Idolis, vt etiam ibi notat D. Chrysostomus hom. 25. & in epist. ad Hæbreos similiter hom. 25. tom. 4. qui, & refert cap. ad mensam 11. qu. 3. & quantum Deut. 7. prohibeantur Iudæi inire fœdus cum iis gentibus, quarum terram ingressuri erant, & inire cum eis coniugia, id tamen non erat, quòd id esset intrinsece malum, & iure Diuino per se prohibitum: sed quia cum Iudæi essent prouisi ad idolatriam; periculum erat, ne ex continua conuersatione cum iis gentibus auerterentur à cultu Dei, & traherentur ad idola; vt bene D. Thomas 2. 2. qu. 10. art. 9. Vnde etiam subditur eodem cap. 7. ratio talis prohibitionis: Quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & vt magis seruiat Diis alienis: irasceturque furor Domini, & delebit te cito. Et sic indicatur, quod si alioquin abesset periculum peruersionis, id non esset prohibitum. Itaque per se communicatio cum infidelibus eatenus est mala; & iure naturali prohibita; quatenus affert, vel fidelibus periculum, vel aliis scandalum, vel sacramentis iniuriam. Ergo, cessantibus huiusmodi circumstantiis, licita manet secundum se.

2. Asserò secundò, cum Tannero tom. 4. disp. 11. qu. 9. dub. 5. num. 133, & aliis vbi infra, quod quamuis communicatio cum infidelibus non sit per se mala; tamen docet D. Thomas 2. 2. qu. 10. art. 9. quod ex duplici capite potest Ecclesia prohibere fidelibus communicationem civilem cum infidelibus; id est in pœnam ipsorum Infidelium; quibus subtrahit, talem communicationem, & præterea ad securitatem, & cautelam ipsorum fidelium, quibus facile potest impendere, & imminere periculum spiritualis ruinae ex tali communicatione. Et primo modo prohibet communicationem cum hæreticis, & Apostatis à fide dum in pœnam sui criminis illos excommunicat, & prohibet omnem communicationem fidelium. Et secundo modo pro securitate fidelium simplicium, infirmorum in fide multa prohibet, specialiter circa nimiam familiaritatem cum infidelibus, præsertim extra casum necessitatis, & denique ex vtroque capite simul multa præcipit specialiter circa communicationem cum Iudæis, qui reuera in multis sunt iniuriosi Religioni, & fidei Christianæ; & merito possunt puniri; & præterea sunt dolosi, & facile possunt, ac solent conari, vt seducant simplices; & idem merito possunt, ac debent caueri.

3. Asserò tertio, casus, in quibus iure Ecclesiastico prohibita est cum infidelibus comunicatio spe-

cialiter, vnde decem numerantur à Doctore infra citandis. Primo prohibetur Christianos cum Iudæis habitare. Secundò eorum azymis vesci. Tertio iis medicis vti. Quartò ab eis medicinas, accipere. Quintò simul cum eis in balneo ingredi. Hi casus habentur in cap. Nullus 28. quæst. 1. quod desumptum est ex Can. 11. Conc. Trullani. Et transgredientibus imponitur pœna depositionis, si Clericus sit; excommunicationis si Laicus non ipso facto, sed ferenda. Sextò prohibetur fidei Iudæos inuitare, vel ad eorum conuiuia accedere, cap. omnes 28. quæst. 1. qui est ex Concilio Agathensi, cap. 40. Septimo esse oblectrices, aut nutrices eorum filiorum in eorum domibus. Octauo eis famulari. Nono ne iudæis in testamento aliquid relinquatur, vel legatarios faciant, cap. si quis Episcopus de Hæreticis, cap. sane: el. 2. 2. 4. 9. 2. Decimo seruitutis vinculo subici. Hi tres casus habentur in cap. ad hæc de Iudæis vnde decimo ne publica officia illis committantur cap. Constituit, 17. quæst. 4. vbi permittentes excommunicandi sunt. Addendum tamen in his omnibus, prohibuit esse Christianis deferre arma, &c. Turcis, Saracenis, & ceteris Reipublice Christianæ inimicis, sub pœna excommunicationis referuatæ in Bulla Cœnæ; quod etiam traditur, in cap. Ita quorundam de Iudæis, cap. quod olim eodem titulo. Item prohibetur famulari Iudæis, & Seracenis in cap. Iudæi, el. 2. de Iudæis, & præponere Iudæum atque paganum publicis officiis in c. cum sit, & c. specialiter de Iudæis. Item prohibetur inire matrimonia cum Infidelibus, & cum Hæreticis; non tamen cum istis, vbi impune permittuntur, vt in Germania, &c.

4. His suppositis, Respondeo ad quæstionem propositam vnica conclusione, nempe licitum esse Principibus Christianis esse aliqua iusta causa inire fœdera cum Turcis, vel aliis Infidelibus circa Inducias, & treugas, de finibus tuendis, de commerciis, & rebus necessariis ad vitam, vel importandis, vel asportandis, & de communicationibus quoad alios contractus emptionis, & venditionis, murui, pignoris, &c. cum duabus tamen conditionibus. Prima vt absit scandalum, & periculum peruersionis, quæ quidem cum necessariis conditionibus, & limitationibus facile euitari possunt: quod vix potest euenire in aliis fœderibus de quibus egimus supra res. 4. Secunda conditio vt dicta comunicatio Politica non sit in casibus prohibitis à iure Ecclesiastico, quos paulò supra notauimus. Vnde cum his cautionibus supra dicta fœdera innoxia sunt, & ex illis nullam recipit religio læsionem, sed vtilitas Reipublicæ affertur.

5. Et ideo ad confirmationem supradictorum præter DD. citatos, vide celeberrimæ Academicæ Salmanticensis, & Complutensis clarissimos Professores Arauicum, & Lorcan; illum in 2. 2. D. Thom. 9. 10. art. 9. dub. 7. num. 30. Hunc etiam in 2. 2. disp. 36. num. 3. & segg. Vide Baldellum in Theog. morali tom. 2. lib. 1. disp. 30. num. 1. Sanch. in summa 10. 1. lib. 2. cap. 31. n. 23. Duualium in 2. 2. quæst. 10. art. 9. §. Quoad mercium genus, & ibidem Wigers numer. 53. & alios Doctores vbi infra asserentes vt diximus politicam, & humanam communicationem cum infidelibus non esse illicitam per se, nec iure Ecclesiastico; nisi in casibus in ipso iure expressis. Et hanc sententiam indiuidualiter firmant in terminis casus nostri Christophorus Besoldus in dissert. de fœderum iure, cap. 4. n. 3. Martinus Rumelinus ad Aueram Bullam Caroli IV. part. 2. dissert. 4. thesi 35. & eius Additionator Nicolaus Millerus; Theodorus Keinkink. de Regimine seculari, & Ecclesiastico lib. 2. clas. 3. cap. 3. num. 82. & Hermannus Gæsen de Iure Publico, & Primato part. 3. pericul. 2. quæst. 9. Quibus omnibus adde etiam in terminis

minis casus nostri Franciscum Zipæum inhiato Cas-
fani obtrcto lib. 3. ca. 3. fol. 257. vbi approbat, & ad-
mittit fœdera politica, seu ciuilia, de quibus loquimur.

6. Rectè itaque Hurtadus de Mendoza vol. 1. disp.
76. 2. sect. 2. §. 29. sic ait. Iure humano non est inter-
dicta omnis communicatio ciuili cum Iudæis, aut
Paganis; quia iure interdicta sunt nonnullæ commu-
nicationes, non tamen omnes. Secundò quia Romæ
licitè agunt fideles cum Iudæis exercitibus merca-
tariam, arte, seu viles. Idem Marsiliæ cernitur, & an-
te illorum ex Hispania expulsionem, frequentia
erant cum illis commercia. Cum Saracenis nostri
agunt, interdum; tum cum Mancipiis, quibus abun-
dant Hispani; tum Orani, & in aliis Hispaniæ Re-
gum præsidis. Ratio à priori est, negatio legum id
interdicentium; cum enim illa communicatio sit ap-
ta per se ad fines honestos naturales, nec sit per se
ocasio ruina; sed apprime necessaria vitæ ciuili, non
oportuit eam esse interdictam. Cum Ethnicis agunt
passim Lusitani in Sina, & Iaponia; item, & Castellani
apud aliquos Indos nondum baptizatos. Ita Hurtadus.
Et nota hic obiter contra Ararium vbi supra, &
Suarez de fide disp. 18. sect. 6. num. 10. Probabiliter do-
cere ex Sanchez, Castrum Palaum tom. 1. tractat. 4.
disp. 2. punct. 9. num. 18. Prohibitiones contra Iudæos
latas in iure, de quibus supra diximus non esse intel-
ligendas de aliis infidelibus etiam Saracenis, & Ma-
hometanis; quia cum prohibitio extra verba legis
extendenda non sit; & prohibitiones fere omnes lo-
quantur de folis Iudæis, existimat alios Infideles com-
prehendi. Sed quia aliqui casus sunt, in quibus ex-
tenditur prohibitio, tum ad Saracenos, tum ad Pa-
ganos; solum illi casus in quibus reperitur nota ex-
tensio, admittendi sunt, non alij. Nota etiam
quod in Bulla Cœnæ sub nomine amorum, &c. non
comprehenduntur secundum aliquos, vestimenta, pe-
cunie, merces, victualia, si hæc Turcis transferan-
tur, & vendantur; & ita ex Toledo & aliis, docet no-
uissimè. Castrum Palaus, to. 6. disp. 3. punct. 8. n. 6. quic-
quid antea in contrarium dixerat in to. 1. tr. 4. disp. 1.
punct. 9. num. 16. & docet Suarez tom. 5. disp. 21.
sect. 2. num. 56. cum aliis. Deinde non desunt Do-
ctores afferentes, quod non infringitur prohibitio
Bullæ Cœnæ, si prohibita transferri ad Turcas, Sara-
cenos, &c. deferrentur in Christianorum vtilitatem,
vt si commutentur, vel vendantur pro iis, quibus
indigent magis Christiani, ita vt maior sit eorum
commoditas, quam damnum inde proueniens. Et ita
ex Tabiena, Nauarro, Sayro, & Volino docet An-
tonius Soula in Bullam Cœnæ cap. 8. disp. 51. num. 2.
licet contra Reginaldum contrarium mordicus te-
neat Hurtadus §. 130. Vnde vide: an ex dictis excu-
sentur Toletani, qui transferunt, & vendunt ad
Oranum magnam copiam pilcorum rubeorum,
quibus vtuntur Arabes; sed quia supra dictos casus
non admittunt plures Doctores: recurrit Hurtadus
loco citato ad alias rationes.

7. Sed redeundo ad nostram conclusionem, asse-
ro, posse Principem inire fœdera politica cum Turcis,
& infidelibus modo, quo supra explicatum est. Et
ita hanc sententiam, præter DD. citatos, tenet do-
ctus Iulioconsultus Andreas Magen in suo tractatu
historico politico iuridico de Aduocacia armata
cap. 7. num. 143. vbi licet antea damnauerit absolute
omnia fœdera cum Turcis, vel infidelibus, tamen
hæc fœdera politica comprobatur, & admittit vt fœde-
ra pacis (ait ipse) de non offendendo inita, fœdera
de limitibus, de mercimoniis importandis & expor-
tandis, &c. Habent talia fœdera Poloni cum Scythis,
quos vocant Tartaros, & Imperator, & olim Res-
publica Veneta cum Turcis. Simile fœdus, dum hæc

scribo à Catholico Rege Philippo IV. per Oratorem
Turcarum Imperator emixè polcitur: sed an absolute
negandum, vel præscriptis cancellis concedendum,
sapientissimi Consiliarij, & Doctissimi Theologi,
quibus augustissimus Rex noster abundat, certus
sum quod maturè discutient, & examinant.

8. Sed si aliquis curiosus inquirat, an talia fœ-
dera possint iniri à Principibus Laicis inconsulto
Summo Pontifice, respondeo, quod quidam vir do-
ctus hic Romæ negatiuæ sententiæ; licet cum for-
midine adhærebat, ex Concilio Viennensi, de quo
in Clement. 1. §. Porro de iur. vbi Imperatori con-
fœderatio cum Paganis, & Saracenis prohibetur,
Cuius constitutionis dispositionem ad omnes Chri-
stianos Principes Cardinalis in dicto. §. Porro in 2. no-
tabili extendit. Sed respondeo, quod in dicto textu
Pontifex loquitur de confœderatione in damnum
Ecclesiæ, sicut fuit illa Athanasij Episcopi Neapoli-
tani, de qua tractat Baronius ann. 887. Et ita expli-
cat verba, illius Canonis Masquardus de Sufanis in tr.
de Iudæis cap. 6. num. 4. & Befoldus de fœderibus cap. 4.
num. 5. cum aliis, vnde non militat in nostro casu ar-
gumentum ex dicta Clementina. Et ideo ego scæto
non esse necessariam Pontificis licentiam in his fœde-
ribus inuendis, nam licet Principes laici non possint
inire fœdera cum Turcis, vel hæreticis permittendo
eis libertatem conscientie vel exercitium falsæ sectæ,
etiam in casibus vrgentissimos absque licentia Pontifi-
cis, vt obseruat Hurtadus de fide. vol. 1. disp. 78. §. 8.
& disp. 79. sect. 5. §. 32. Cardinalis Lugo de fide disp.
19. sect. 2. §. 4. num. 124. Tanner. tom. 3. disp. 1. quest. 9.
dub. 3. num. 101. & alij: nec possint inire fœdera cum
Turcis, vel infidelibus in casibus à iure prohibitis,
de quibus supra actum, vt obseruat Hurtadus disp. 76.
sect. 3. subsect. 7. per totam. Gesualdus in Theolog. mor-
tom. 2. tract. 14. cap. 7. num. 32. & alij tamen in fœderi-
bus, de quibus loquimur, hæc minimè adesse tan-
quam certum suppono: nam tantum agitur de fœde-
ribus merè politicis, circa Pacem, Inducias, Treu-
gam, circa mercimonia, & similia: & vt ait Hur-
tadus d. disp. 76. sect. 3. §. 88. Pax Laicorum non est
contra iura Ecclesiæ. Ergo possunt Principes Laici
dicta fœdera contrahere absque sedis Apostolicæ li-
centia, cum res merè politica sit, & temporalis. Vn-
de hanc sententiam tenet Befoldus de fœderum Iure,
cap. 4. num. 5. & ante illum Masquardus de Sufanis tr.
de Iudæis cap. 6. num. 4. vbi docet, licitum esse Chri-
stianis Principibus inire pacem, seu inducias, & Treu-
gas cum Infidelibus inconsulto Summo Pontifice
Quare supponamus ex hypothesi probabiliter timeri
Gallum sollicitare Turcas aduersus Hispanum, si ex
hoc Rex noster Hispanus inire tantum fœdus paci-
ficum cum Turcis, non video qua ratione licentia
Pontificis egeret. Quod dicendum videtur in quo-
cumque alio casu simili: cum in dictis fœderibus nihil
includatur à Iure Ecclesiastico prohibitum, nec ali-
quid agatur circa Religionem, aut permissionem fal-
sorum rituum. Ergo, &c.

Sap. his fœ-
deribus la-
tissime in i-
seq. per not.

Et not. quod
in hoc casu
non est opor-
tuitate agere
contra iura
Ecclesiæ, sed
contra iura
temporalia
solum.

RESOL. IX.

An qua in Superiori Resolutione dicta sunt de fœderibus
Politicis cum Turcis, vel aliis infidelibus, procedant
etiam cum Hæreticis?

Et deducitur Catholicos non peccare contra leges ex-
communicationis in conuictu ciuili cum Hæreticis, aut
in mercatura, bello, aut aliis negotiis politicis,
maxime quando excommunicatio est generalis aduersus
Hæreticos, vt est in bulla Cœnæ, quamuis in ea ex-
communicentur nominatim quidam Hæretici?

Et

Et quid, si adest periculum peruersionis, scandalum, aut alia huiusmodi?

Et notatur, quod ut Catholicus possit habitare in terris Hæreticorum aliqua requiruntur pro praxi.

Et tantum queritur, an cum damnatis in Tribunali. S. Inquisitionis non sit etiam illicitum communicare? Ex part. 10. tract. 2. addit. Ref. 9.

Respondeo affirmatiuè. Dico igitur cum Tannero tom. 3. disp. 1. quæst. 7. dub. 5. num. 132. Valentia tom. 3. disp. 1. quæst. 10. punct. 1. Suarez de fide disp. 21. sect. 3. num. 4. Azorio tom. 1. lib. 8. cap. 13. quæst. 7. Sanctarello de Hæresi cap. 7. dub. 1. num. 2. Sanchez Hurtado, Palao, & alii, quod communicare cum Hæreticis, & Apostatis, qui à fide defeecerunt, Ecclesiastico iure in pœnam ipsorum prohibuitur est, probatur, quia vtrique per Ecclesiam excommunicati sunt, cum quibus illicitum est communicare. Cœterum hæc conclusio procedit quidem in antiquo iure: at vero post Bullam Martini Quinti editam in Concilio Constantiensi, quæ incipit *Ad euitanda* communicare cum excommunicatis, adeoque etiam cum hæreticis, siue Apostatis communicatione politica per se non est illicitum, nisi in duobus casibus. Si quis videlicet nominatim sit excommunicatus, & denunciatus, aut notorius percussor clerici; vt nunc post Antoninum, Victoria, Sotum, ex communi docent Henriquez libr. 13. cap. 5. num. 1. Suarez 3. part. tom. 5. disp. 9. sect. 2. & Tolerus libr. 1. Summa cap. 9. licet eam Bullam aliter legant Nauarrus in Manuali cap. 27. n. 35. & Couarruias in cap. Alma mater 1. part. §. 2. num. 2. Ita nimirum vt extendatur interdictum communicandi, tam ad quosuis notorios, quam ad nominatim excommunicatos, & denunciatos: vbi tamen ipsemet Nauarrus monet casum notorij non esse vlu receptum, nisi quoad percussorem clerici.

2. Vnde ex his inferitur cum Hurtado de fide, vol. 1. disp. 76. sect. 1. §. 11. Catholicos non peccare contra leges excommunicationis in conuictu ciuili cum hæreticis, aut in mercatura, aut in aliis negotiis politicis: Quare in prouincijs permittentibus hæreticos, possunt conciuies mutuo degere. Item in prouincijs penitus Catholicis, permittentibus mercaturam Hæreticis, possunt fideles cum illis negotiari & confabulari, non secus ac cum alijs non excommunicatis. Ratio est, quia sola lex excommunicationis interdicat eam communicationem cum speciatim, & publicè denunciatis tantum. Hinc licet in foro exteriori præsumatur fauere hæretico, qui sciens illum esse talem negotiatur cum illo, multæ tamen in hoc etiam foro sunt circumstantiæ, quæ excusant à tali præsumptione, vt timor, necessitas, cognatio, vel utilitas in pace, militia, & bello. Vnde Carolus V. cuius virtutum memotiam nulla vnquam delebit obliuio, & Philippus II. omnium Regum in fide tuenda, & hæreticis extirpandis vigilantissimus, qui vere Catholici Regis titulum merito sibi promeruit, multos in occurrentibus bellis elegit in Duces, & milites Lutheranos, eosque domis fouerunt. Et quos amore prosequerantur, quatenus erant homines ad pugnam strenui; odio autem habebant, prout erant Hæretici, fidemque reliquerunt. Et hæc ex causa vt obseruat Hurtadus loc. cit. §. 5. nunc in Hispania exercetur commercia cum Anglis, è quibus complures hæretici notorij mercaturam agunt. Quod si ante specialem denuntiati, idem essent vitandi, complures essent scrupulorum occasiones.

3. Nec supradictis obstat, quod in c. sicut de ret. & in c. si quem forte 24. q. 1. dicitur, omnes scilicet Hæreticos esse vitandos, & præterea in prima excommuni-

catione Bullæ Cœnæ nominatim excommunicantur Lutherani, & quidam alij: ergo saltem isti sunt vitandi. Respondeo, vt sæpius dictum est olim omnes excommunicatos fuisse vitandos, non verò post Concilij Constantiensis decretum. Quod verò in prima excommunicatione Bullæ, quidam hæretici nominatim excommunicantur, hoc non facit, vt eos teneamus vitare; quia illa Denuntiatio est generalis, vt docet Sayrus lib. 3. de Censuris c. 4. n. 32. Volimus de Censuris Papæ reseruatis, 1. part. c. 14. in fin. Verum omnia supradicta intelligi debent ex sola vi excommunicationis, nam si adest scandalum, periculum peruersionis, aut alia huiusmodi, communicatio cum hæreticis esset illicita, non tamen ab excommunicatione.

4. Sed circa communicationem cum Hæreticis seruanda sunt ea, quæ statuit Clemes Oſtatus in Bulla, Cum sicut, die 26. Iulij 1596. & Gregorius XV. in alia Bulla incipiente, Romani Pontificis, die 2. Iulij 1622. per Bullam Clementis vt Catholicus possit habitare in terris hæreticorū, aliqua requiruntur, quæ in illis videbis. Per Bullam verò Gregorij statuitur, quæ hæretici apud Italos morari possint; & Catholici eos receptantes, aut fauores, aut auxilium præstantes, puniendi sunt vt fauores, & receptores hæreticorum, siue sint Ecclesiastici, siue laici. Vnde miror, stante supradicta Bulla Gregoriana, quo pacto permittatur in quadam Italia ciuitate habitare hæreticos, ad studendum in eius vniuersitate, & tamen, vt obseruat Abbas in c. de Iudæis n. 1. Ananias n. 3. De eius in c. Consultus c. 3. n. 4. de appellat. in Scholis contrahitur intrinseca familiaritas, & amicitia. Videant igitur cum dictis hæreticis conuersantes, quid faciant, si nolunt in suspicionem hæresis incidere.

5. Notandum tamen est hic, supradicta verba Gregorij XV. non comprehendere, vt notat Botdonus num. 13. hæreticos milites, quorum multi his nostris temporibus militant in diuersis exercitijs hio in Italia: quia Bulla loquitur tantum de hæreticis domicilijs, seu habitationem in Italia habentibus. Milites autem qui sunt in exercitu, non propriè domicilijs, aut habitationem dicuntur habere, cum sequantur exercitum vagando huc, vel illuc iuxta exigentiam belli, & imperium ducis exercitus, domicilijs autem tunc acquiruntur ab aliquo, quædo animus habet perpetuè manendi in loco electo. Nec hospitio receptas hæreticū transeuntem in Bulla Gregoriana, quia illi domum non dicitur locare, aut quouis modo gratis domicilijs, aut habitationem propriè dictam concedere; sed tantum hospitio transeuntem recipere; vnde non dicitur propriè fautor, aut receptor formaliter & in causa hæresis. Idem dicendum est de aliquibus mercatoribus hæreticis Anglis, qui in Siciliam solent venire cum multis mercibus, quia Siculi cum ipsis non tractant, tanquam cum hæreticis formaliter, cum nihil agant cum illis spectans ad Religionem, sed cum eisdem negotiantur tanquam mercatoribus, & sibi paribus in materia mercaturæ: Confirmatur, quia sicut possunt habitare in eorum terris iuxta Bullam Clementis superius adductam, & cum iisdem tractare, exceptis illis quatuor casibus in dicta Bulla expressis: ita à fortiori contrahere, & negotiari transeuntem causa mercaturæ.

6. Nec obstat dicere, huiusmodi conuersationem titulo mercaturæ, aut belli non esse admittendam, quia conuersatio cum hæreticis est prohibita non solum iure Ecclesiastico, sed etiam naturali & diuino, cui nullus potest derogare, neque in eo dispensaret: nam Respondeo cum Bordonio in Saero Tribunali c. 24. q. 11. n. 22. Quod in conuersatione cum hæretico duo considerari possunt, participatio in rebus diuinis, & in rebus temporalibus: ratione primi prohibito

Sup. hoc in Resolucio- nibus & §§. nor. seq.

Sup. hoc supra in Ref. 48. Sed dices, & in tom. 1. tr. 1. lege doctrinam Ref. 148. 149. & 150. quamuis in Ref. 148. quæstio sit pro excommunicatis toleratis.

prohibito est naturalis & diuina, in qua dispensatio, & derogatio locum habere non potest; ratione secunda; prohibitio est solum positia & Ecclesiastica: quæ habet locum, quando adest periculum subuersionis, & timetur scandalum. Et cum negotia temporalia de se non ordinentur ad scandalum, neque subuersionem, sed sint indifferentia; propter bonum commune permittuntur cum hæreticis; nam aliquando hac occasione conuertuntur ad Catholicam fidem, conuersando cum Catholicis. Mente tamen tenendum est, cum dictis hæreticis solum occasionaliter agendum esse; nam si præter necessitatem in ordine ad militiam, & mercaturam cum ipsis nimia familiaritas, uisitatio, munus oblatio, &c. habetur, ex his oritur contra Catholicos suspicio de hæresi, per ea quæ additæ Carena in *tract. de Officio Sanctæ Inquisitionis part. 1. tit. 4. § 7. per totum*, & Paulus *tom. 1. r. 4. disp. 2. punct. 9. n. 5.* ubi sic ait. Verum & si ratione excommunicationis, quam hæreticus contrahit, eius familiaritatem non tenearis vitare, quousque denuntius sit, tamen si inde hæreticus occasionem sumit perseuerandi in hæresi, vel alij præsumunt, re illius erroribus consentire, omnino illum vitare debes. Quia propter in foro externo ex nimia cum hæretico familiaritate, conuersatione, munus oblatio hæresis suspectus redderis, & fautor hæretici iudicaris, ex *text. in cap. Inter sollicitudines, vers. in penam, de Purgat. Canon.* ubi iudicatur purgatio sic cum hæretico conuersanti ob suspensionem, & ab officio suspenditur: suspicio autem modò leuis, modò gratis iudicanda: est pro qualitate circumstantiarum ita ille. Et ita in Regno Siciliæ, quando naves ex Anglia ibi cum mercimoniis adueniunt; relinquimus Siculos cum dictis Anglis negotiari in ordine tantum ad mercaturam. At si extra illam nimia familiaritate, cum ipsis vrentur, Inquisitores contra illos procederent, consideratis circumstantiis loci, temporis, personarum, & prout moris est in

nostro Sacro Tribunali. Vnde ego his diebus interrogatus, quid faciendum cum multis hæreticis hinc Romæ existentibus; stante Iuliano anni Sancti; Respondi conuersantes cum ipsis non incurrere in censuram ex superius dictis, quia non sunt hæretici nominatim denunciati; tamen cum ipsis putauit tantum transeunter, occasionaliter, & parcè loquendum & conuersandum esse, & à frequenti familiaritate cauendum: nam alioquin ex illa posset oriri suspicio, scandalum, periculum, &c.

7. Sed post hæc scripta inuenio omnia à me superius firmata, confirmare etiam Magistratum Texedam Dominicanum in Theolog. *tom. 2. lib. 3. tract. 1. dub. 1. nu. 31.* ubi docet Principes posse inire fœdera, & celebrare contractus cum hæreticis, nec obstarè quòd sint excommunicati: quia, ait ipse, cum hæretico non nominatim excommunicato; dummodo toleratus sit, bene possumus participare in omnibus actionibus, tam spiritualibus, quam ciuilibus, excepto peruersionis periculo, & scandalo Ita Texeda, qui citat Caieranum in *2. 2. quest. 10. art. 9.* Et tandem nota ex hac Doctrina aliquos etiam asserere non esse illicitum communicare cum hæreticis damnatis in nostro Tribunali Sanctæ Inquisitionis à Quæstoribus fidei; vt obseruat Hurtadus, *vol. 1. de fide disputatione 76. sect. 1. §. 10.* & ita docet Sanchez in *Summa Tom. 1. libr. 2. cap. 9. numer. 4.* licet contrarium asserat Suarez in *3. par. tom. 5. disp. 9. sect. 2. num. 10.* & de fide *disput. 21. sect. 3. num. 7.*

Quoad hoc lege R. f. & §. annotatio- nis præcti- ca, & totam doctrinam huius ref.

Et hæc dicta sufficiant circa præsentem quaestionem, quam ita clarè, & practicè, ac minutatim discussam apud alios Auctores non inuenies. Et ego illam composui iussu eruditissimi, & nunquam satis laudati viri D. Laurentij Ramirez de Prado, in supremo consilio Castellæ Senatoris dignissimi, indissolubili amicitia vinculo mihi coniuncti.

TRACTATUS XIV.

DE

LIBERTATE
CONSCIEN TIÆ,

An possint illam Principes Laici, inconsulto
Pontifice hæreticis concedere?

RESOLVTIO PRIMA.

An liceat Principibus concedere hæreticis libertatem conscientia sine consensu Summi Pontificis?
Et affirmatiua sententia asseritur?
Et inferri non posse Principes, inconsulto Pontifice ex causa necessitatis publicæ dare licentiam Iudæis exercendi vsuras, & possunt in hac re per Ecclesiam impediri. Ex parte 10. tractatu 3. Resolut. etiam 1.

Germanorum capite 3. section. 6. numer. 1. sic ait. Vti saniores, & concordēs pacificationem Religionis doctrina totius præcedentis, tract. signauer in Ref. 8. §. Sed si ante me- dium, vers. nam licet Principes.

amant; eamque seu singulare Dei beneficium agnoscent atque deprecant; ita è contra Pontificij discordes illam odio prosequuntur, eamque nobis eripere omnibus modis student. Hoc, vt eò facilius efficere queant nonnulli ex ordine Iesuitico Pacificationem Religiosam ab initio statim patrum habuisse authoritatis, contendunt; quòd nempe consensus Pontificis ad validitatem huius actus non accesserit, qui tamen maximè fuit necessarius; cum Pacificatio hæc non minus tangat Papam, quam reliquos imperij status; præsertim quòd in ea agatur de minuenda ipsius authoritate & iurisdictione.

§ 5

§. 1. Affirmatiue respondent hæretici. Vnde Benedictus Carpozoni in *legem Regiam Tom. 1. X.*